

J. SCHIMMELPENNINCKLAAN 3
17 JN DEN HAAG
TELEFOON 070 346 96 19
FAX 070 361 47 27

RAAD VOOR DE KUNST

Boekmanstichting - Bibliotheek
Herengracht 415
1017 BP Amsterdam
Tel. 6243739

PERSBERICHT

Den Haag, 15 oktober 1990
Nr. V-90.10/AN

Boekmanstichting-Bibliotheek
Herengracht 415
1017 BP Amsterdam

RAAD VOOR DE KUNST WIL MINDER BUREAUCRATIE BIJ PROJEKTSUBSIDIES

De Raad voor de Kunst meent dat het adviseren en beslissen over projecten voortaan moet worden uitgevoerd door fondsen of andere instellingen die dicht bij of middenin de kunstpraktijk staan. Hierbij gaat het om initiatieven die op ad-hoc basis worden uitgevoerd, zoals manifestaties, publicaties, festivals of 'losse' voorstellen. Ook bijvoorbeeld reis- en studiebeurzen, aangevraagd door individuele kunstenaars, vallen hieronder. De Raad wil dat het Ministerie van WVC en de Raad afstand doen van de bemoeienis met projecten, waarmee de laatste jaren steeds meer tijd was gemoeid. Zo wordt meer ruimte gemaakt voor de wettelijke opdracht van de Raad: het adviseren over "belangrijke maatregelen" op het terrein van de kunsten.

Dit is de kern van een omvangrijk beleidsadvies dat vandaag is aangeboden aan de Minister van WVC. In de aanbiedingsbrief wordt de cruciale betekenis van dit besluit voor het functioneren van de Raad aangestipt.

De overweging van de Raad is dat advisering over ad-hoc projecten vooral artistiek-inhoudelijk van aard is en daarom beter en efficiënter kan gebeuren in de kunstpraktijk. Het verkeer tussen Ministerie en Raad neemt maanden in beslag en schept onnodige onduidelijkheid. Subsidieaanvragen moeten een jaar van tevoren worden ingediend; soms hoort een aanvrager pas of een subsidie wordt toegekend als het project al achter de rug is. Juist voor ad-hoc activiteiten kan zo'n logge procedure frustrerend zijn, meent de Raad.

Voor de beoordeling van ad-hoc projecten moet zo mogelijk aansluiting worden gezocht bij bestaande instellingen als theaterwerkplaatsen en fondsen. Ook worden nieuwe mogelijkheden geopperd. Zo wordt gedacht aan een zelfstandig fonds voor podiumkunstprojecten. Overigens vindt de Raad dat de overheveling van de projectsubsidiëring niet in alle sectoren op dezelfde wijze moet gebeuren, daarvoor is de kunstpraktijk te divers. Het principe dat er een andere werkverdeling moet komen, blijft voor de Raad echter onverlet. Hij is ervan overtuigd dat de kwaliteit van de kunstbeoefening er bij zal zijn gebaat.

Het advies werd toegelicht door de nieuwe voorzitter van de Raad, mr J. de Ruyter en de eveneens nieuwe secretaris mr drs Atzo Nicolaï. Zij geven daarmee een voorzet voor een slagvaardige Raad voor de Kunst, die zich volledig kan concentreren op de omvangrijke advisering over de instellingen, die de vierjarige Kunstenplannen met zich meebrengt.

Aan de Minister van Wezijn,
Volksgezondheid en Cultuur

Mevrouw de minister,

Per brief van 5 februari van dit jaar bracht de Raad u op de hoogte van het voornemen het systeem voor de beoordeling, toekenning en uitbetaling van projectsubsidies aan een nader onderzoek te onderwerpen. De in die brief genoemde preadviesgroep bestond niet alleen uit Kernraadsleden maar ook uit leden van de secretarissenstaf. Zoals was voorzien, kon deze werkgroep na enkele maanden het preadvies uitbrengen.

De volgende stap die moest worden genomen, was het tot stand brengen van een door de hele Raad gedragen advies over dit onderwerp, dat voor de wijze van functioneren van de Raad van cruciale betekenis is. Het verheugt de Kernraad bijzonder dat dit proces inmiddels heeft geresulteerd in bijgaand Raadsadvies waarin, rekening houdend met de kunstenplansystematiek, een grotere afstand van het ministerie van WVC en de Raad tot de projectsubsiëring wordt bepleit.

U heeft aangekondigd in september van dit jaar een discussienotitie te zullen uitbrengen, en aan de Raad om advies voor te zullen leggen, over enkele beleidsonderwerpen, waaronder de beoordelingssystematiek en projectsubsidies. De Raad ziet daar naar uit. Hij meent er echter goed aan te doen u alvast op de hoogte te stellen van zijn visie op de projectsubsiëring.

Met de meeste hoogachting,
namens de Kernraad,

mr J. de Ruiter,
voorzitter

mr drs A. Nicolai,
secretaris

Inhoudsopgave

Boekmanstichting-Bibliotheek
Herengracht 415 - 1017 BP Amsterdam
Tel. 243739

Aanbiedingsbrief	
1. Inleiding	5
2. Ontwikkelingen	7
Rijk en Raad	7
Fondsen en kunstinstellingen	8
Procedures	9
3. Vereenvoudiging	11
4. Gevolgen voor Rijk, Raad en aanvragers	15
Rijk	15
Raad voor de Kunst	15
Aanvragers	16
5. Pluriformiteit per sector	19
Amateuristische Kunstbeoefening en Kunstzinnige Vorming	20
Theater	21
Muziek en Dans	22
Film	23
Letteren	24
Beeldende kunsten, Bouwkunst en Vormgeving	24
6. Slot	27

1. Inleiding

Kunst maken levert spanning op. Het verdelen van kunstsubsidies ook. De wens zoveel mogelijk ruimte en vrijheid te geven aan artistieke en creativiteit botst op een zeker moment met de beperkte mogelijkheden en middelen, met de voorkeuren van publiek of opdrachtgevers, of met de wensen van de politiek. Zulke spanningen zijn niet per se frustrerend. Ze kunnen ook stimulerend zijn. Een van de voorwaarden daarvoor is een systeem voor de verdeling van kunstsubsidies dat de beoordelings- en beslissingsbevoegdheid op de best mogelijke plek onderbrengt. Op die manier levert de opzet van het subsidiesysteem een bijdrage aan de kwaliteit van de kunstbeoefening.

Vanouds werden kunstsubsidies verstrekt om eenmalige projecten tot stand te brengen en instellingen in staat te stellen te functioneren, meestal zonder bindende afspraken over de subsidieduur. In het eerste kunstenplan is daar een variant aan toegevoegd in de vorm van vierjarige subsidies. Dat kunstenplan heeft ook een nieuwe terminologie gebracht met de begrippen micro, meso en macro. In dat jargon wordt met micro bedoeld op ad hoc-projecten, incidentele manifestaties en andere niet meerjarig gefinancierde activiteiten. Meso staat voor meerjarige en structurele subsidies aan instellingen en gezelschappen en macro voor sectorgebonden en sectoroverstijgend beleid.

In brede kring wordt het kunstenplan gezien als een instrument om vooral de subsidiëeringswijze van instellingen te verbeteren. Het systeem voor de subsidiëring van projecten (micro-subsidies) is er echter nauwelijks door gewijzigd. Juist met betrekking tot dit onderdeel zijn de laatste tijd bezwaren geopperd, waarbij typeringen als onhelder, diffuus, star en traag zijn gebruikt. Interessanter dan het verwerpen van het huidige stelsel is het zoeken naar antwoorden op de vragen of en hoe de verdeling van micro-subsidies kan worden verbeterd. Aan de toedeling van project-subsidies liggen bijna altijd in de eerste plaats artistieke oordelen ten grondslag. Daarom is een zo groot mogelijke inbreng van artistiek deskundigen geboden. Verbetering van het stelsel zal om die reden vooral dienen te worden gezocht in terugdringing van de bureaucratie en optimalisering van de directe invloed van de kunstwereld.

De Raad is tegenstander van autocratische oplossingen, zoals de constructie waarbij een enkel iemand het gedurende een beperkte periode voor het zeggen krijgt. Zo'n grote mate van artistieke keuzevrijheid is te overwegen als er voldoende concurrentie is, zoals bijvoorbeeld tussen museumdirecteuren en tussen leiders van gezelschappen. Niet als er een feitelijk monopolie door wordt gecreëerd, zoals zou gebeuren wanneer bijvoorbeeld de beoordeling van alle micro-subsidies in een bepaalde (deel)sector in handen van één persoon zou worden gelegd.

Ervaring met democratischer opgezette beslissingsmodellen, zoals binnen het huidige systeem worden toegepast, heeft geleerd dat er in sommige gevallen wel aanleiding is meer ruimte te creëren voor meer persoonlijke keuzes. Het oordeel van de "deskundige" bij de verdeling van micro-subsidies is niet alleen een kwestie van haast objectieve deskundigheid, maar ook van smaak en visie. Het betrekken van steeds meer deskundigen bij het beoordelingsproces leidt daarom niet noodzakelijk tot betere beslissingen. Inbedding van de beoordeling in een bureaucratische structuur ter voorkoming van enige willekeur van de smaak, of het zichtbaar worden daarvan, is dan ook niet altijd de beste oplossing.

Ten aanzien van meso-subsidies gelden andere overwegingen. Aan de verdeling van meerjarige subsidies aan instellingen liggen behalve artistieke ook beleidsmatige overwegingen ten grondslag. Ten behoeve van het openbare en het politieke debat dienen de keuzes die op grond van die overwegingen worden gemaakt juist zo inzichtelijk en expliciet mogelijk te worden verantwoord. De kunstenplansystematiek is daar voor een belangrijk deel op gericht.

Op grond van hierna volgende overwegingen bepleit de Raad overheveling van micro-taken van het ministerie van WVC en de Raad voor de Kunst naar nader te bepalen kunstinstanties of fondsen.

2. Ontwikkelingen

Projectsubsidies worden niet alleen toegekend door het Rijk, maar ook door andere overheden, en eveneens door fondsen en kunstinstellingen die micro-budgetten toegewezen hebben gekregen om verder te verdelen. In de omvang van het kunstenbudget, het aantal verdelende instanties en de procedures hebben zich tamelijk ingrijpende ontwikkelingen voorgedaan.

Rijk en Raad

De bemoeienis van het Rijk met de kunstensector is de laatste decennia toegenomen. Een indicatie daarvan biedt de groei (hier in nominale bedragen) van het kunstenbudget: minder dan 3 mln. gld. in 1950, ongeveer 60 mln. gld. in 1970, bijna 400 mln. gld. in 1990. Het aantal kunstambtenaren bij het ministerie voor cultuur is tussen 1970 en 1990 meer dan verdubbeld (van tegen de 50 naar ruim 100).

De (Voorlopige) Raad voor de Kunst, opgericht in 1947, hield zich aanvankelijk meer bezig met beleidsadvisering en belangenbehartiging van de kunstensector dan met de verdeling van het bescheiden budget. In latere jaren nam de advisering over concrete subsidieverzoeken sterk toe, doordat de minister van WVC steeds meer adviezen over projectsubsidies vroeg. Eerst betroffen die vooral de podiumkunstensector, later ook de sectoren amateuristische kunstbeoefening/kunstzinnige vorming, beeldende kunsten, bouwkunst en vormgeving en de letteren. Het aantal adviezen is tussen 1970 (225) en 1990 (1700) bijna verachtvoudigd. Om de wassende stroom subsidieverzoeken het hoofd te kunnen bieden, werd het noodzakelijk naast de officieel in de Raad benoemde leden steeds meer externe leden in te schakelen, met steeds verder gespecialiseerde deskundigheden. Bij de nieuwe opzet van de Raad in 1979 werd er nog van uitgegaan dat een maximum van 50 door de Kroon benoemde Raadsleden voldoende zou zijn om het advieswerk te klaren, incidenteel bijgestaan door hooguit enkele tientallen externe specialisten. Bij de interne evaluatie vijf jaar later kwam naar voren dat dit niet lukte, op grond waarvan het maximale aantal kroonleden met 10 werd verhoogd. Inmiddels is duidelijk geworden dat deze uitbreiding de scheefgroei niet heeft verholpen. Om

het advieswerk te kunnen uitvoeren moest in 1990 een beroep worden gedaan op in totaal ruim 200 personen, verdeeld over zes afdelingen en meer dan 40 werkgroepen. Het secretariaat van de Raad groeide van 1980 tot 1990 nauwelijks.

Fondsen en kunstinstituten

Uit de toegenomen bemoeienis van het Rijk en de groei van het aantal adviezen van de Raad voor de Kunst mag niet zonder meer de conclusie worden getrokken dat er sprake is geweest van centralisatie van het kunstbeleid. Ook een aanzienlijk aantal gemeenten en provincies ontwikkelde een eigen kunstbeleid. Daarnaast was er een groei in het aantal distribuerende instellingen op het terrein van de kunsten. Reeds in 1946 werd het Nederlands Impresariaat en in 1950 de Stichting Kunst en Bedrijf opgericht, beide voortkomend uit het particulier initiatief. Het Produktiefonds voor de Nederlandse Film was bij zijn start in 1956 eveneens van particuliere signatuur. Bijna tien jaar later werd na een historisch literatorenprotest het Fonds voor de Letteren opgericht, dat fungeert als instrument voor de verdeling van geld dat door de rijksoverheid beschikbaar wordt gesteld.

In het begin van de jaren tachtig werden de Fondsen voor de Scheppende Toonkunst en voor de Nederlandse Film ingesteld op basis van een speciale, tot de scheppende kunsten beperkte raamwet. Het filmfonds nam in feite het adviserend en het uitvoerend werk van de Raad en het ministerie van WVC over. Het Fonds voor de Scheppende Toonkunst nam de Raad geen concreet beoordelingswerk uit handen omdat de Raad daar niet bij betrokken was. Compositievoorstellen werden voor 1982 beoordeeld door een tweetal ministeriële adviescommissies buiten de Raad voor de Kunst om.

Na de afschaffing van de BKR in 1987 werd door de minister van WVC het Fonds voor Beeldende Kunsten, Vormgeving en Bouwkunst ingesteld dat de verdeling van bijna alle individuele rijkssubsidies aan beeldende kunstenaars, vormgevers en architecten voor zijn rekening neemt.

Ook op het gebied van de podiumkunsten hebben enkele gespecialiseerde instellingen een verdelende taak toegevoegd gekregen bij het subsidiëren van manifestaties, zoals de Stichting Jazz en Geïmproviseerde Muziek in

Nederland, de Stichting Popmuziek Nederland en Theater Netwerk Nederland.

Daarnaast werden ook meer algemeen ondersteunende en/of overkoepelende instellingen, zoals het Nederlands Theater Instituut en het Landelijk Ondersteuningsinstituut voor Kunstzinnige Vorming ingeschakeld bij de verdeling van eenmalige subsidies.

Procedures

Niet alleen het stelsel van subsidieverdelende instanties onderging veranderingen, ook de procedures werden gewijzigd. Over de hele linie zijn de formaliteiten die in acht moeten worden genomen bij het aanvragen van subsidies toegenomen. Strengere criteria van behoorlijk bestuur leidden er niet alleen toe dat het besluitvormingsproces zorgvuldiger werd. Onvermijdelijk werd het daarmee ook bureaucratischer. Deze verzwaring van procedures betrof niet alleen de meer beleidsgevoelige meso-beslissingen, waar vaak grote bedragen mee zijn gemoeid, maar ook projectsubsidies, althans voor zover die rechtstreeks uit het budget van het ministerie van WVC worden betaald.

Dergelijke subsidieverzoeken hebben een lange en ingewikkelde weg te gaan. Aanvragen worden ingediend bij de minister van WVC die een eerste controle uitvoert o.m. op de volledigheid. Daarna worden de subsidieverzoeken geselecteerd en gebundeld en naar de Raad voor de Kunst verstuurd met het verzoek advies uit te brengen. Bij de Raad worden vervolgens per discipline gespecialiseerde werkgroepen gemobiliseerd, die preadviezen uitbrengen aan de afdelingen die de advisering uiteindelijk bepalen. De adviezen worden daarna aan de minister van WVC verzonden. Omdat ze hoofdzakelijk artistiek inhoudelijk van karakter zijn - en de minister zich in Nederland traditioneel van een kunsthoudelijk oordeel onthoudt - worden deze adviezen bijna altijd gevolgd. Nadat WVC-ambtenaren zich hebben gebogen over juridische en financiële aspecten, wordt tot uitbetaling (meestal eerst nog van een voorschot) van het subsidie overgegaan.

Het verkeer tussen het ministerie van WVC en de Raad en de formele toetsing van de adviezen door dat ministerie leveren nauwelijks meerwaarde op. Het heeft wel tot gevolg dat aanvragen vaak meer dan een jaar voor de datum

waarop de manifestatie is gepland, moeten worden ingediend en dat het vervolgens vaak langer dan een half jaar duurt voor de subsidiebeslissing valt. Het is geen uitzondering dat de beslissing pas bekend wordt nadat de gesubsidieerde gebeurtenis al achter de rug is. Juist voor ad hoc-activiteiten kan zo'n ingewikkelde en soms tijdrovende procedure fnuikend zijn.

3. Vereenvoudiging

Op het eerste gezicht lijkt het erop dat perfectionering van het bestaande systeem voor de verdeling van projectsubsidies, zowel procedureel als wat betreft de deskundigheid van de beoordelaars alleen maar gunstig kan uitpakken. Bij nader inzien blijken er echter onbedoelde effecten aan verbonden, waardoor de nadelen de voordelen soms overschaduwden. In sommige gevallen is vereenvoudiging niet alleen noodzakelijk, maar ook bevorderlijk voor de effectiviteit en de doelmatigheid.

De leidende gedachte bij het zoeken naar een eenvoudiger opzet van de micro-subsidiëring ligt voor de hand: wie kan waar het beste over oordelen en beslissen? Bij de beantwoording van die vraag is het essentieel een onderscheid aan te brengen in de aard van de onderwerpen die zich in het kader van het kunstbeleid aandienen. Aan de ene kant zijn er artistieke vraagstukken waarover een besluit moet worden genomen en is er beleidsuitvoerend werk te doen. Aan de andere kant dienen zich politieke of beleidsmatige thema's aan die om een standpunt vragen. Het is duidelijk dat tussen deze twee polen een continuüm ligt. Elke subsidiebeslissing kent zowel artistieke als beleidsmatige aspecten. Maar voor de keuze van het meest geschikte beslissingsmodel is het (durven) maken van dit onderscheid essentieel. Immers als het artistieke oordeel een centrale plaats inneemt bij de besluitvorming dient er een nauwe relatie met de kunstpraktijk te bestaan. Indien het zwaartepunt beleidsmatig is, speelt naast een artistieke, ook de politieke afweging een rol en dient bij de procedure duidelijk tot uiting te komen waar de verantwoordelijkheden van de verschillende deelnemers aan het besluitvormingsproces liggen.

Bij (micro-)beslissingen over concrete projecten, activiteiten, manifestaties, publikaties en subsidies aan individuele kunstenaars staan artistieke overwegingen vrijwel altijd centraal. Daar zal de aandacht zich dan ook primair op moeten richten. De beste garantie daarvoor is de feitelijke afweging op grond van kwaliteitsoordelen in handen te leggen van kenners en liefhebbers. De criteria die daarbij worden toegepast, zijn afgeleid van uitgangspunten die eens in de vier jaar in het kader van het kunstenplan door

de minister van WVC, op grond van adviezen van de Raad voor de Kunst, worden vastgesteld.

(Meso-)beslissingen over meerjarig gesubsidieerde instellingen vergen naast een artistiek kwaliteitsoordeel tevens een beoordeling van het belang van een instelling binnen de eigen kunstsector. Ook (macro)- beslissingen over de verdeling van budgetten over kunstdisciplines en kunstinstellingen en over meer algemene vraagstukken die binnen een sector spelen of het belang van een enkele sector overstijgen, hebben vaak belangrijke kunstinhoudelijke aspecten. De uiteindelijke afweging is niettemin veelal overwegend beleidsmatig en politiek van aard. Een doorslaggevend argument voor de invoering van een vierjarenplan voor de kunsten was juist om meer helderheid, lijn en samenhang te brengen in de meso- en de macro-afweging, waardoor deze duidelijker zichtbaar en beter vatbaar zouden worden voor openbare en politieke discussie.

Het ligt in de lijn van de kunstenplansystematiek beslissingen over micro-subsidies buiten de directe verantwoordelijkheid van de minister te plaatsen en over te brengen naar fondsen en/of andere instellingen. Het beleid van dergelijke voorzieningen wordt onderworpen aan een beoordeling door de Raad binnen de vierjarige kunstenplanprocedure. Op die manier wordt de verbinding onderhouden tussen ad hoc-initiatieven en meerjarig gesubsidieerde groepen, orkesten of gezelschappen. Afweging binnen het kunstenplan moet er ook toe bijdragen dat fondsen of instellingen rekening houden met ontwikkelingen elders in de eigen sector bij het formuleren en het uitvoeren van het eigen, autonome projectenbeleid. Het biedt bovendien de mogelijkheid bij te sturen indien het directe belang van de eigen beroepsgroep een te prominente plaats dreigt te gaan innemen. Verder kan er binnen het kader van het kunstenplan op worden gelet dat er voldoende aandacht is voor meer centrale beleidsoogmerken, zoals bijvoorbeeld gelden ten aanzien van cultuuruitingen van migranten, de relatie tussen amateuristische kunstbeoefening/kunstzinnige vorming en de professionele kunstbeoefening, het kunstvakonderwijs, het buitenlands cultureel beleid en het auteursrecht. Via de meso-advisering handhaaft de Raad zijn betrokkenheid bij het micro-terrein. Het blijft daarom van belang dat de deskundigheid ten aanzien van eenma-

lige projecten en ad hoc-manifestaties op afdelingsniveau groot blijft.

Gelukkig is in de kunstpraktijk de samenhang tussen micro en meso groter dan het beleidsmatig aangebrachte verschil suggereert. Er is sprake van een gradueel onderscheid en zeker niet van een scheiding. Een ad hoc-groep kan zich ontwikkelen tot een meerjarig te financieren gezelschap en aldus de grens tussen micro en meso passeren. Meso-instellingen entameren soms activiteiten die in de kunstenplansystematiek onder de categorie micro vallen.

De mogelijkheid tot doorstroming en uitwisseling tussen micro en meso is belangrijk. Wijzigingen in het systeem van de micro-subsidiëring mogen geen financiële consequenties hebben die dat bemoeilijken. De opzet van het kunstenplan, waardoor instellingen na vier jaar kunnen worden vervangen door interessantere initiatieven, maakt deze doorstroming beter mogelijk. Overigens, meer ruimte bieden aan meso-instellingen voor micro-activiteiten past precies in de beoogde verandering van de verdeelstructuur.

Door een goede informatiestroom in stand te houden, kan de Raad ook zelf het contact tussen micro en meso stimuleren. Besturen van fondsen of van instellingen die een fondsachtige rol vervullen, spelen binnen de voorwaarden van het kunstenplan een centrale rol bij het bepalen van het beleid en het toezicht op de uitvoering daarvan door de directie. Met het oog daarop is het wenselijk verbindingen met relevante instellingen te creëren door middel van waarnemerschappen van secretarissen van de Raad bij bestuursvergaderingen, en voordrachtsrechten van de Raad bij de benoeming van bestuursleden van instellingen die projectsubsidies toekennen.

4. Gevolgen voor Rijk, Raad en aanvragers

Rijk

Verplaatsing van de verdeling van micro-subsidies naar fondsen of instellingen strookt met de heersende opvattingen over de afstandelijke opstelling van de rijksoverheid. De rijksdienst zou zich vooral moeten richten op beleidsvoorbereiding en beleidsbepaling en de uitvoering zoveel mogelijk buiten de deur moeten organiseren.

Raad voor de Kunst

Invoering van de kunstenplansystematiek heeft tot gevolg gehad dat alle ongeveer 170 meerjarig gesubsidieerde instellingen, individueel en in samenhang met algemene beleidsuitgangspunten, beoordeeld moeten worden. Dit stelt extra eisen aan de werkwijze en de deskundigheid van de Raad. Bij de totstandkoming van het eerste kunstenplan is de rol van de Raad bescheiden geweest. Dat kon ook moeilijk anders, doordat een groot gedeelte van de capaciteit van de Raad moest worden ingezet voor het beantwoorden van de grote aantallen adviesverzoeken over micro-subsidies. Binnen een aantal sectoren is dat nog steeds het geval. Dat is geen bewuste keuze, maar het vloeit voort uit de specifieke aard en de grote hoeveelheid adviesverzoeken die de Raad krijgt voorgelegd. Een dergelijke rol van de Raad staat op gespannen voet met zijn wettelijke opdracht: het adviseren over "belangrijke maatregelen" op het terrein van de kunsten.

In de overtuiging dat een andere methode voor de micro-subsidieverdeling de kunstbeoefening ten goede zal komen, bepleit de Raad een herstructurering van het huidige systeem, waarbij micro-taken worden overgedragen aan andere instituties. Hij heeft er vertrouwen in dat bestaande of nieuwe voorzieningen uiteindelijk op een betere manier zorg kunnen dragen voor de verdeling van micro-budgetten. Voor de Raad schept dit mogelijkheden om de noodzakelijke concentratie op meso- en macro-aangelegenheden te realiseren. Op die manier kan bovendien de ambivalentie in de taakstelling van de Raad worden bestreden die voortvloeit uit de combinatie van het feitelijk nemen van beslissingen op micro-terrein met meer algemene beleidsadvisering. Op termijn zal het aantal structurele werkgroepen en het aantal externe leden verminderen. Evenals

andere adviesorganen van de regering kan de Raad voor de Kunst zich in de eerste plaats gaan richten op het tot stand brengen van artistieke beleidsadviezen, geheel in overeenstemming met de oorspronkelijke, wettelijke opdracht van de Raad.

Het kunstbeleid en de kunstbeoefening zijn uiteindelijk gebaat bij een krachtige, compacte Raad voor de Kunst die voldoende is uitgerust om zijn overwegend kunstinhoudelijke bijdrage te leveren. Meso- en macro-adviezen zijn immers evenzeer gebaseerd op artistieke overwegingen, en daarom minstens zo spannend als micro-adviezen. De Raad dient over faciliteiten te beschikken die hem in staat stellen in het kader van het kunstenplan op te treden als een gelijkwaardige partner van het ministerie van WVC en andere ministeries die in de overeengekomen rolverdeling in de eerste plaats beleidsinhoudelijk zijn ingesteld. In verband daarmee is enige uitbreiding van de capaciteit van het secretariaat van de Raad onontkoombaar.

De afhankelijke positie waarin het secretariaat van de Raad thans verkeert als dienstonderdeel van de Directie Kunsten van het ministerie van WVC is niet in overeenstemming met de autonome plaats die de Raad dient te hebben. Bovendien levert het niet alleen in formele zin, maar ook in de praktijk van het werk van het bureau vaak grote problemen op. De Raad pleit daarom niet alleen voor versterking van zijn facilitaire ondersteuning, maar ook voor verzelfstandiging van de positie daarvan. Binnenkort zal hij hier nader op terug komen.

Aanvragers

Ervaringen hebben geleerd dat voor subsidie-aanvragers de procedure via fondsen aantrekkelijker kan zijn dan die via het ministerie van WVC en de Raad. De termijn waarop wordt beslist en uitbetaald, kan flink worden verkort. De verantwoordelijkheid voor de keuze wordt beter zichtbaar. Er komt duidelijkheid over de vraag bij wie een toelichting kan worden gevraagd, of met wie in discussie kan worden getreden. Fondsen en vergelijkbare voorzieningen hoeven zich niet, zoals WVC en de Raad, tot een afwachtende rol te beperken, maar kunnen ook actief stimulerende en initiërende taken vervullen. Doordat dergelijke instellingen dichter bij de praktijk zijn gesitueerd en minder bureaucratistisch zijn georganiseerd, kunnen zij sneller en flexibeler

inspelen op wisselende behoeften en veranderingen in een bepaalde sector.

5. Pluriformiteit per sector

Voor alle sectoren geldt het principe dat de directe verantwoordelijkheid voor projectsubsidies verplaatst zou moeten worden van het ministerie van WVC naar zelfstandige instellingen en fondsen. De verschillen tussen de kunstdisciplines in de aard van de kunstvorm, de bestaande infrastructuur en de specifieke behoeftes zijn echter zo groot dat er geenszins sprake kan zijn van rigide of uniforme uitwerkingen. In elke discipline leven weer andere ideeën over hoe daar de verhuizing van de micro-subsidiëring het beste zou kunnen plaats vinden. Voor pluriformiteit in de uitwerking van het principe is alle ruimte.

Slechts enkele uitgangspunten hebben een algemene gelding. Hoe meer bij bestaande instellingen kan worden aangesloten, hoe beter. Bij een onnodige toename van het aantal intermediaire kunstinstellingen is niemand gebaat. Dat zou juist in strijd zijn met het streven naar vereenvoudiging. Mogelijkheden om met behoud van voldoende onafhankelijkheid aan te sluiten bij bestaande voorzieningen verdienen daarom ernstige overweging. Voor zover allianties niet wenselijk of mogelijk zijn en er nieuwe fondsachtige instellingen zouden moeten komen, mogen deze op grond van overwegingen van doelmatigheid niet te klein zijn.

Het spreekt vanzelf dat veranderingen in de wijze van verdelen van een budget nooit ten koste mogen gaan van het netto beschikbare subsidievolume.

Er is al op gewezen dat het onderscheid tussen ad hoc- of eenjarige subsidies (waarvan de verdeling in principe buiten de deur van het ministerie van WVC en Raad wordt geplaatst) en meerjarige subsidies (die zowel bij het ministerie van WVC als bij de Raad een zwaarder accent krijgen) niet rigide, of principieel van aard is. Op een afgebakend beleidsterrein, waar niet alleen overwegend projectmatige initiatieven voorkomen, maar ook enkele meso-groepen actief zijn, is bijvoorbeeld de onderbrenging van vierjarige subsidies in een fondsstructuur niet bij voorbaat uitgesloten.

Rekening houdend met deze overwegingen hebben de verschillende afdelingen van de Raad zich beraden over de mogelijkheden tot verbetering en vereenvoudiging van de micro-subsidiëring in de eigen sector. Vooral in afdelingen waar ingrijpende veranderingen zijn te verwachten, leidde dit soms tot een intensieve discussie. Hierna volgt in volgelucht per afdeling een inventarisatie van de huidige gang van zaken bij aanpak van de micro-subsidiëring in combinatie met voorlopige suggesties hoe de beoogde vereenvoudigingen in de toekomst gestalte zouden kunnen krijgen.

Amateuristische Kunstbeoefening en Kunstzinnige Vorming

Het projectenbudget voor de AK/KV (2,2 mln. gld.), bestemd voor zowel de amateuristische kunstbeoefening, als de kunstzinnige vorming en op beide terreinen zowel voor infra-structurele als kunstinhoudelijke projecten, wordt in de bestaande situatie verdeeld door het ministerie van WVC op grond van adviezen van de Raad. Dat gebeurt in twee over het jaar verdeelde tranches. In totaal waren daar in 1989 236 adviezen mee gemoeid.

De afdeling Amateuristische Kunstbeoefening en Kunstzinnige Vorming richt zich op alle kunstdisciplines. Het staat nog niet vast of de verplaatsing van de micro-subsidiëring in elke discipline op dezelfde wijze zal moeten gebeuren. Er tekenen zich in de praktijk van dit moment verschillende vormen af die als voorbeeld zouden kunnen dienen van de manier waarop de vereenvoudiging van procedures zijn beslag zou kunnen krijgen. Meer mono-disciplinair gerichte instellingen zouden binnen de eigen sector project-subsidies kunnen gaan verdelen, ongeveer op de wijze waarop de Stichting Samenwerkende Nederlandse Korenorganisaties dat thans al doet over koren en instrumentele ensembles. Naast het LOKV zouden ook andere ondersteunende instituten meer verantwoordelijkheid kunnen krijgen bij de toedeling van projectsubsidies. In enkele gevallen worden ad hoc-subsidies omgezet in meerjarige subsidies. Dat aantal zou kunnen worden uitgebreid, waardoor feitelijk een verschuiving optreedt van micro- naar meso-subsidiëring.

Theater

Binnen de theatersector bestaan projectbudgetten voor: toneel (1,3 mln. gld.), mime (1 mln. gld.) jeugdtheater (2 mln.gld.), poppentheater (0,7 mln. gld.), dramatische letterkunde (0,3 mln. gld.) en reis- en studiebeurzen (0,2 mln. gld.). De gelden worden toegekend door het ministerie van WVC, op advies van de Raad. Het aantal micro-adviezen dat de afdeling Theater via een zestal werkgroepen in 1989 heeft uitgebracht, bedraagt 325.

Daarnaast bestaan er op verschillende plekken in het land werkplaatsen die door middel van coaching en andersoortige ondersteuning een bijzondere functie vervullen t.a.v. bij die werkplaats ondergebrachte micro-projecten. De Raad adviseert over de verdeling van het totale werkplaatsenbudget (1,1 mln. gld.). Werkplaatsen zelf hebben een grote mate van autonomie bij de besteding de eigen middelen, zij het dat bij de beoordeling van een aanvraag voor een werkplaatsensubsidie in een volgend jaar vanzelfsprekend goed wordt gelet op het beleid van het voorafgaande jaar. Het ontstaan van werkplaatsen betekende overigens al verzelfstandiging van een deel van de micro-subsidiëring.

Indien de artistieke toetsing door de Raad daar aanleiding voor geeft, zouden de thans gesubsidieerde theaterwerkplaatsen en wellicht ook meerjarig gesubsidieerde gezelschappen en theatervoorzieningen een belangrijke functie kunnen gaan vervullen op het terrein van de projectsubsiëring. Daar zouden projectbudgetten kunnen worden gestationeerd, die onder verantwoordelijkheid van de artistieke leiding worden besteed. Ook zonder de komst van additionele middelen zou het goed zijn als gesubsidieerde instellingen een grotere verantwoordelijkheid aangaarden voor projectactiviteiten. De artistieke ondernemer geniet daarbij beleidsvrijheid die de mogelijkheden biedt van specialisatie op bepaalde theatervormen tot en met het initiëren van specifieke projecten indien deze zich niet spontaan aandienen. De bestaande regionale verdeling van de verschillende theatervoorzieningen over het land en hun positie in de regionale culturele infrastructuur bieden aantrekkelijke mogelijkheden voor een landelijk gespreid projectenbeleid. Organisatorische barrières bij het realiseren van projecten kunnen via deze instellingen eenvoudiger worden genomen. Projecten profiteren bovendien van de

facilitaire hulp die kan worden geboden. De scheiding tussen de ad hoc-loketten voor toneel, jeugdtheater, mime en poppenspel kan wellicht komen te vervallen.

Het gevaar is niet denkbeeldig dat er bij een dergelijke constructie initiatieven overblijven die geen onthaal vinden bij een van de - soms eigenzinnige - artistieke entrepreneurs. Bovendien kunnen er groepen bestaan die qua aard en/of omvang niet bij werkplaatsen of gezelschappen kunnen worden ondergebracht. Daarvoor zou een speciale voorziening moeten worden gecreëerd in de vorm van een zelfstandig fonds voor theaterprojecten, of - nog breder - voor podiumkunstprojecten. Van daaruit zou ook de subsidiëring van projecten op het terrein van de toneelschrijfkunst ter hand kunnen worden genomen. Een breed fonds voor de podiumkunsten heeft ook als voordeel dat multidisciplinaire projecten een tamelijk brede basis kan worden geboden. Wellicht kan voor de verdeling van het budget voor reis- en studiebeurzen voor theater op den duur worden aangehaakt bij het reeds bestaande fonds voor reis- en studiebeurzen voor muziek en dans.

Muziek en Dans

Er bestaan projectbudgetten voor: muziek (1 mln. gld.), muziektheater (1 mln. gld.), musicals (0,5 mln.gld.) en dans (1,8 mln. gld.). De afdeling Muziek en Dans bracht in 1989 bijna 300 adviezen uit over de verdeling van deze budgetten. Daaronder vallen ook de twee danswerkplaatsen die uit de projectsubsidiegelden een relatief bescheiden bedrag ontvangen voor de aanschaf van materialen. Het Fonds voor de Scheppende Toonkunst verdeelt jaarlijks 2,4 mln.gld. Een aantal instellingen op verschillende terreinen van de muziek zoals jazz, geïmproviseerde muziek, popmuziek en kamermuziek heeft een verdelende taak in het kader van de subsidiëring van optredens.

Er bestaat sinds vorig jaar een klein apart fonds voor reis- en studiebeurzen voor dans en muziek. Op wat langere termijn zou dit kunnen worden uitgebreid met het budget bestemd voor dezelfde doeleinden in de theatersector, waarover de afdeling Theater thans nog adviseert. In de praktijk tot dusverre hebben zich nog geen ontwikkelingen voorgedaan in de richting van verzelfstandiging van de budgetten voor muziek-, dans- en muziektheaterprojecten.

Mede als gevolg van de uitgestrektheid en complexiteit van het terrein van deze afdeling zijn er nog geen concrete voorstellen ontwikkeld om te komen tot de beoogde vereenvoudiging. De gefaseerde invoering van een andere subsidiestructuur die de Raad voorstaat, biedt de gelegenheid verschillende alternatieven te overwegen. Een van de mogelijkheden is het oprichten van een breed muziekkfonds met verschillende kamers voor afzonderlijke genres. Een dergelijk fonds zou in principe de gelegenheid bieden om van het steunen van op zichzelf staande projecten over te schakelen op een samenhangend en zelfs initiërend beleid ten aanzien van een bepaalde categorie, bijvoorbeeld kamermuziek. Voorwaarde voor het maken van een dergelijke stap is de beschikbaarheid van een substantieel budget dat voldoende ruimte biedt om daadwerkelijk beleid te kunnen voeren. Daaraan zou kunnen worden voldaan door middel van een soepele hantering van de grenzen tussen micro en meso, waarbij enkele groepen die thans in het meso-circuit zijn opgenomen via het fonds worden gefinancierd.

Met het oog op de pluriformiteit van het dansaanbod verdient het in de danssector ernstige overweging de competentie om projectsubsidies te verdelen in eerste aanleg toe te delen aan een fonds. Zo'n fonds zou onderdeel kunnen zijn van een breed podiumkunstenfonds met verschillende zelfstandige compartimenten. Uit oogpunt van doelmatigheid lijkt de vorming van één fonds voor alle podiumkunstdisciplines op het eerste gezicht het meest wenselijk. Naast zo'n fonds kunnen danswerkplaatsen een aanvullende rol blijven vervullen als meso-organisatie ten behoeve van micro-activiteiten.

Film

Twee filmfondsen, één speciaal voor speelfilms en een ander voor verschillende soorten films, verdelen jaarlijks respectievelijk ongeveer 7 en 5,5 mln.gld. Op het micro-terrein bestaat er binnen de filmbegroting verder nog een budget voor eenmalige festivals en manifestaties, en dito publikaties, dat wordt verdeeld door WVC op advies van de Raad. In 1989 bracht de afdeling Film 45 micro-adviezen uit. Het ziet er niet naar uit dat zich op korte termijn een instelling aandient via welke het geldstroompje dat hiermee is gemoeid, zou kunnen gaan lopen. Het verdient daarom de voorkeur voorlopig het geringe ad hoc-budget voor film via WVC, na advisering door de Raad voor de Kunst, te

blijven besteden. Afstoting van ook deze micro-taak zal opnieuw worden overwogen indien zich na verloop van tijd bij instellingen ontwikkelingen voordoen die daar aanleiding toe geven.

Letteren

Het fonds voor de Letteren verdeelt door middel van verschillende subsidievormen (werkbeurs, additioneel honorarium, opdracht, reisbeurs) ongeveer 35% van het letterenbudget (5 mln. gld.) over Nederlands- en Friestalige schrijvers. De overige "micro-middelen" (1,3 mln. gld.) voor eenmalige manifestaties, literaire boekuitgaven en tijdschriften, worden nu nog verdeeld door WVC na advisering door de Raad. Daar zijn jaarlijks ongeveer 80 adviezen mee gemoeid. De voorbereidingen voor de oprichting van een Literair Productiefonds, dat op 1 januari 1991 van start zou moeten gaan, zijn in volle gang.

Het is de bedoeling daarin onder meer de subsidieregelingen voor literaire boekuitgaven en literaire tijdschriften onder te brengen en de subsidieregeling voor geïllustreerde kinder- en jeugdboeken. Het ziet ernaar uit dat subsidieverzoeken voor literaire manifestaties voornamelijk door de Raad en WVC worden behandeld. Op de laatstgenoemde categorie na, betekent dit een effectivering van de wens de micro-taken van de afdeling Letteren van het ministerie van WVC en van de Raad voor de Kunst over te dragen naar een instelling die dichter bij de dagelijkse praktijk van het letterenbedrijf staat en waar advisering over en toekenning van projectsubsidies in één hand komen te liggen.

Beeldende kunsten, Bouwkunst en Vormgeving

Sinds enige tijd (na afschaffing van de BKR) fungeert het Fonds voor Beeldende Kunsten, Vormgeving en Bouwkunst dat individuele subsidies en beroeps-kostenvergoedingen (in totaal 30 mln. gld.) toekent. Daarnaast is er een aantal budgetten voor manifestaties en publikaties op de verschillende deelterreinen (f 2,7 mln. gld. voor BK, 0,6 mln. gld. voor Bouwkunst en 0,8 mln. gld. voor Vormgeving) welke worden verdeeld door het ministerie van WVC, in 1989 op grond van ongeveer 200 adviezen van de Raad. Op het opdrachtterrein (1,6 mln. gld.) ging het in 1989 om 120 adviezen.

Op grond van haar evaluatie van het BK-beleid 1988 heeft de minister van WVC een nieuwe taakverdeling voorgesteld tussen het Rijk en de andere overheden. Een groot deel van de manifestaties op het terrein van de beeldende kunsten waarvoor een ad hoc-subsidie wordt gevraagd, is vooral van regionale betekenis. In het verlengde van die constatering zou kunnen worden overwogen het daarvoor beschikbare budget onder de verantwoordelijkheid van de lagere overheden te plaatsen. Een zelfde constructie is in principe mogelijk voor de zgn. eenjarige activiteiten- en presentatiesubsidies. Daarbij moet worden bedacht dat de grens tussen eenjarige en meerjarige activiteitsubsidies niet altijd even stringent is te trekken. Meerjarige presentaties en activiteiten die met subsidiegeld tot stand komen, hebben vaak wel degelijk landelijke betekenis hetgeen tot de voorkeur leidt de rijksverantwoordelijkheid op dit terrein te handhaven. Dat geldt ook voor de subsidiëring van publicaties. Ten aanzien van dit laatste resteert dan nog wel de vraag of de omvang van het budget dat er jaarlijks voor beschikbaar is de instelling van een apart fonds rechtvaardigt.

Of het beleid t.a.v. bouwkunst en vormgeving al voldoende vorm heeft gekregen om ook daarvoor een overheveling van de projectsubsidiëring naar gemeenten en provincies te kunnen onderschrijven, en onder welke voorwaarden dat eventueel zou kunnen gebeuren, staat te bezien. Voorlopig ligt een - uitdrukkelijk tijdelijke - continuering van de huidige gang van zaken ten aanzien van vormgevings- en bouwkunstprojecten, waarbij de Raad adviseert en het ministerie van WVC honoreert voor de hand.

Voor de uitvoering van het opdrachtenbeleid op het beeldende kunstenterrein zal op afzienbare termijn een fonds worden opgericht. Daarmee is echter niet voor alle opdrachten in deze sfeer een geschikt onderkomen gevonden. In de ogen van de Raad is een nadere afweging gewenst of het fotografiebeleid al vanaf het begin in het nieuwe fonds moet worden opgenomen. Daar zou bij de advisering over het tweede kunstenplan op terug kunnen worden gekomen. Voor het opdrachtenbeleid op het terrein van de vormgeving moet bezien worden in hoeverre het op te richten instituut voor vormgeving hierin een rol kan vervullen.

6. Slot

Ideeën over een andere aanpak en vormgeving van de micro-subsidiëring zijn al eerder door verschillende partijen geopperd. Ook binnen de kunstensector zelf klinken geluiden daarover al langere tijd. Inmiddels doen zich al ontwikkelingen voor, bijvoorbeeld in de sectoren Amateuristische Kunstbeoefening/Kunstzinnige Vorming, Theater, Beeldende Kunsten, Bouwkunst en Vormgeving en Letteren die dezelfde kant van verzelfstandiging uitgaan. Ook de Tweede Kamer heeft zich al over het onderwerp uitgelaten toen in de vergadering van de Vaste Commissie voor Welzijn en Cultuur van 12 februari j.l. de Raad voor de Kunst en de advisering over projecten ter sprake kwamen. De Vaste Commissie opteerde voorzichtig voor verdeling van ad hoc-subsidies via fondsen. De minister van WVC heeft bij die en enkele andere gelegenheden te kennen gegeven ontlast te willen worden van uitvoerende taken op het micro-terrein. De eerste stap in deze richting is reeds gezet door te besluiten tot spoedige oprichting van het Literair Produktiefonds en het Nationaal Fonds Opdrachten Beeldende Kunst.

De Raad is er steeds meer van overtuigd geraakt dat de kwaliteit van de kunstbeoefening uiteindelijk is gebaat bij een andere werkverdeling. Gezien de gelijk gestemde opinies kan het principe-besluit om micro-subsidies over de hele linie te gaan verdelen via instellingen, waaronder fondsen, die op grond van vierjaarlijkse beoordelingen door de Raad daartoe worden gemandateerd door de minister van WVC, snel worden genomen.

Dat wil nog niet zeggen dat onmiddellijk in alle sectoren en overal op uniforme wijze veranderingen moeten worden doorgevoerd. Daarvoor lopen de omstandigheden te zeer uiteen. Het principe blijft echter onverlet. Ondertussen moet wel verder worden gedacht over concretisering, waarbij zowel de fasering als de uiteindelijke vormgeving per discipline kan variëren. Nauw overleg hierover met het ministerie van WVC en andere partijen is wenselijk.

Onderwerpen die daarbij ter tafel zullen komen, zijn onder meer van organisatorische en juridische aard. Bijvoorbeeld de publiekrechtelijke grondslag van voorzieningen en de

rechtsbescherming van degenen die van subsidie-toekenningen afhankelijk zijn, dienen nader te worden uitgewerkt. Daarnaast vereisen de aansluiting bij de kunstenplansystematiek, de samenhang met de meso-advisering en de informatie-uitwisseling met de Raad speciale aandacht. Dit heeft onvermijdelijk ook consequenties voor bestaande instellingen die er een verdelende taak bij krijgen en zelfs voor de fondsen die al enige tijd als verdelende instantie van projectbudgetten functioneren.

Om de beoogde vereenvoudiging over een zo breed mogelijke linie te realiseren, is het nodig dat ook deze instellingen zich in de praktijk houden aan de eisen ten aanzien van duidelijkheid, snelheid en aanspreekbaarheid. Het is daarom goed ook de bestaande fondsen op deze punten nader te bekijken.

In gedachte is een vloeiende lijn te trekken die begint bij de inspiratie van een individuele kunstenaar en loopt tot en met het cultuurlandschap van Nederland. Juist die samenhang vereist een goede werkverdeling tussen de kunstwereld, de Raad voor de Kunst, het ministerie van WVC en de politiek bij het uitvoeren en ontwikkelen van kunstbeleid. Uitgangspunt daarbij is de meer artistieke afweging zo dicht mogelijk bij de kunstpraktijk te plaatsen en de meer beleidsmatige afweging bij de politiek. Zo ontstaat aan de ene kant concentratie op de schoonheid van de bomen, en kan aan andere zijde de volle aandacht worden besteed aan de pracht van het bos.